

Yeni Medya ve Kamusal Alan: İletişim Akademisyenlerinin Perspektifi

New Media and the Public Sphere: Perspectives of Communication Academics

Onur DURSUN¹ , Filiz YILDIZ²

öz

Günümüzde bireylerin iletişim eylemlerinin merkezinde yer alan yeni/sosyal medyanın kamusal alan olduğu tartışmalı bir konudur. Habermas'ın kamusal alan düşüncesi eşitlikçi, kapsayıcı, hiyerarşik olmayan ve aleniyet temelli yapısına karşın yeni/sosyal medya, teknoloji dolayımı, sanal, anonim, aleniyetten uzak ve daha önemli siyasi ve iktisadi güçlerin yön verdiği bir mecradır. Yeni medyayı veya yeni medyanın kamusal alan potansiyelini sorgulayan çalışmalar, yeni medyanın ideal kamusal alan ölçütlerine ulaşamamış olsa da bir potansiyel barındırdığını vurgulamaktadır. Bu çalışmada yeni medyanın kamusal alan niteliği Habermas'ın kamusal alan ve ilişkili kavramlarıyla açıklanmaya ve iletişim akademisyenlerinin görüşleriyle birleştirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin farklı üniversitelerinden, büyük ölçüde yeni medyayı ve Habermas'ı bilimsel çalışma alanı olarak belirlemiş iletişim akademisyenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Yargısal örnekleme tekniğiyle 15 farklı üniversiteden 18 iletişim akademisyeniyle görüşülmüştür. Görüşmelerin tamamlanmasının ardından; 'kamusal alan olarak yeni medyayı kavramsallaştırma', 'yeni medyanın iletişimsel eyleme yatkınlığı', 'kamusal alana erişimde politik, ticari ve teknik engeller', 'yeni kamusal alanda bilginin niteli(ksiz)liği' olmak üzere 4 analiz başlığı altında, konu ele alınmıştır. Araştırmada, yeni medyanın kamusal alan olarak önemli bir potansiyele sahip olmakla birlikte, mevcut haliyle, etkileşimsel bir iletişime izin vermediği, ticari ve teknik yapısının kamusal alana olumsuz etkilediği, denetim ve gözetim baskılarının kamusal alanda kaygılar yarattığı ve bilginin nitelik olarak sorun barındırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal alan, kamusal alan olarak yeni medya, Habermas'ı kamusal alan, iletişimsel eylem, akademisyen görüşleri

ABSTRACT

Nowadays, new media as a public sphere is at the center of an individuals' communication and has become a highly disputed territory. Contrary to Habermas' public sphere, which is egalitarian, inclusive, non-hierarchical, and open-

¹Prof. Dr., Çukurova University, Faculty of Communication, Department of Journalism, Adana, Türkiye

²Assoc. Prof. Dr., Çukurova University, Faculty of Communication, Department of Journalism, Adana, Türkiye

ORCID: O.D. 0000-0001-9268-0936;
F.Y. 0000-0002-1206-4314

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Onur Dursun, Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Adana, Türkiye

E-posta/E-mail:

odursun@cu.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 23.12.2021

Revizyon talebi/Revision Requested: 31.01.2022

Son revizyon teslimi/Last revision received: 03.06.2022

Kabul tarihi/Accepted: 14.02.2022

Published Online/Online yayın: 01.06.2022

Atf/Citation: Dursun, O., Yıldız, F. (2022). Yeni medya ve kamusal alan: İletişim akademisyenlerinin perspektifi. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 62, 1-32. <https://doi.org/10.26650/CONNECTIST2022-1040243>

centered, new social media is a medium that is technology-based, virtual, anonymous, nonpublic, and considerably steered by political and economic powers. However, despite its deficiencies and precarious issues related to limits and procedures, new media enables its users to react to, share opinions on, and offer solutions on social subjects. Currently, it is debated whether it is a public sphere or not. Studies that question the eligibility of new media as a public sphere emphasize its potential even if they believe that it does not have the ideal public sphere criteria yet. Through Habermas' public sphere and its related concepts, along with the views of communication academicians, this study attempts to explain the public sphere features of new media and its inclination toward communicative actions. By employing the judgment sampling technique, 18 academicians from 15 different universities are selected. The selected academicians have all conducted research

on new media and Habermas. After the interview, the academicians' responses to the questions are grouped under four titles: "Conceptualization of new/social media as a public sphere," "inclination toward communication," "technical, political, and commercial obstacles in accessing public sphere," and "the essence and quality of knowledge in new publicity." This study concludes that although new media has significant potential as a public sphere, it does not allow interactive communication in its current form; its commercial and technical structure affects publicity negatively; the pressures of control and surveillance cause concerns in the public sphere; and the information processes have a quality problem.

Keywords: Public sphere, internet/new media as a public sphere, Habermas' public sphere, communicative action, academic opinions

EXTENDED ABSTRACT

This study attempts to identify new media's public sphere characteristics via the opinions of academicians studying communications. The study examines the history and approaches of the public sphere and then discusses the public sphere potential of the internet. The concept of the public sphere has been contemplated since the ancient days, even though it was not named such. Hannah Arendt was the first philosopher who envisioned the public sphere. Jürgen Habermas, influenced by her, profoundly scrutinized this concept and published his ideas in *The Structural Transformation of the Public Sphere* and *The Theory of Communicative Action* (2001). Habermas pursued historical and denominational states of molding public opinion and the public reasoning process of the clustering subjects who live individually in society and examined communication structures satisfying public sphere model. Seyla Benhabib, another prominent name studying the public sphere in light of Arendt and Habermas, contributed deeply to the subject by classifying public sphere approaches, establishing challenges, and shedding light on the mechanism of deliberative democracy.

Several works of research that have used Habermas' public sphere to question the internet indicate that although new media has the potential, it encompasses too many complications to be a political public sphere at present. These works of research highlight

that the internet has the potential to forge and support the public sphere, but it does not assure it. These works highlight that the internet offers global, non-hierarchical, complicated, and demanding interactions. On the other hand, there also are pieces of research that state that the internet is the most impeccable medium for the prospect of global access, freedom of speech, liberal communication, limitless agenda, attending public sphere beyond traditional political theories, and molding public opinion via discussion process. However, all these discourses emphasize that it may not completely satisfy the public sphere requirements.

Through Habermas' public sphere and its related concepts and the views of communication academicians, this study attempts to explain the potential of new media/internet becoming a public sphere. Habermas' public sphere approach is referred to here because it apprehends the public sphere as an abstract/imaginary and discursive/communicational/deliberative political space. A healthy public sphere requires egalitarian, non-hierarchical, inclusive, liberal, honest/sincere, and qualified participation, and new media/internet has the potential to fulfill the mentioned requirements, even if not entirely.

For this study, 18 academicians from 15 different universities, mostly studying Habermas' public sphere and new media, are chosen by using the judgment sampling method. Through semi-structured in-depth interviews conducted face-to-face or via phone, open-ended questions were asked to the participants. After the interviews, the topics are grouped under four titles: "Conceptualization of new/social media as a public sphere," "inclination toward communication," "technical, political, and commercial obstacles in accessing public sphere," and "the essence and quality of knowledge in new publicity."

The participants opined that new media has the potential for becoming a public sphere and handling communicative actions, but it cannot realize this potential yet. They think new media has deficiencies because it is not open to everyone due to technical and economic reasons. The medium is under the supervision of political and commercial authorities, the flow of information is unusually fast, it may contain disinformation and misinformation, and the knowledge verification process is long and complicated.

The participants iterate that new media has not reached the level idealized by Habermas' public sphere because of the aforementioned challenges. They emphasize that the medium hardly enables ideal communicative/deliberative actions and that its participation and inclusiveness are inequitable, dishonest, and illiberal. To solve the problems, the participants propose the use of inclusive, egalitarian, local, and global technologies and information policies. Finally, they advise that new media should be unbound from the hegemony of governmental authorities and/or capitalist organizations.

GİRİŞ

Kamusal alan kavramı Antik Çağ'dan bu yana, bazı dönemler bu adla anılmasa da üzerine düşünölmüştür. Kamusal alanı irdeleyen ilk düşünür Hannah Arendt olmuştur. Arendt, *İnsanlık Durumu* (2008) eserinde kamusal alanın tarihsel görümlerine, içeriğine ve işleyişine odaklanmış, özellikle Antik Yunan modeli üzerinde durmuştur. Arendt'ten sonra Jürgen Habermas, Arendt'ten de etkilenerek kamusal alan üzerine derinlemesine düşünmüş ve bu düşüncelerini *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* (2003) ve önemli ölçüde de *İletişimsel Eylem Kuramı* (2001) eserlerinde açıklamıştır. Habermas, toplumda bireysel olarak yaşayan öznelerin bir araya gelerek kamusal akıl yürütme sürecine dâhil olma, siyasi bir kamuoyu oluşturma durumunun tarihsel ve sınıfsal sürecini takip etmiş ve bunu sağlayacak iletişim yapılarını irdelemiştir. Arendt ve Habermas'ın ışığında kamusal alan kavramıyla ilgilenen diğer önemli isim ise Seyla Benhabib'tir (1992; 1997; 2002). Benhabib, kamusal alan tartışmalarına en büyük katkıyı, kamusal alan yaklaşımlarını sınıflandırarak, sorunlu yanlarını tespit ederek ve müzakereci demokrasinin günümüzdeki işleyişine ışık tutarak yapmıştır (Benhabib, 1997, pp.1–2).

Benhabib (1992; 1997), Batı siyasi yaşamında üç kamusal alan yaklaşımından söz etmektedir. İlk yaklaşım, cumhuriyetçi erdem veya yurttaşlık erdemi geleneğinde ortak olan kamusal alan, agonistic (rekabetçi) ve associational (ilişkisel) olarak tanımlanmakta ve Arendt'in düşüncesini temel referans noktası olarak almaktadır. Agonistik yaklaşıma göre, kamusal alan, ahlaki ve siyasi büyüklüğün, kahramanlığın ve üstünlüğün ortaya çıktığı, sergilendiği ve başkalarıyla paylaşıldığı görünüm alanıdır ve bu alanda tanınmak ve bilinmek için bir rekabet mevcuttur (1992, p. 93; 1997, p. 4).

Benhabib (1992, p. 89; 1997), ikinci yaklaşımın liberal gelenek tarafından ve özellikle de Kant'tan başlayarak, adil ve istikrarlı kamu düzeni sorununu çıkış noktası alan legalistic (yasalcı) bir model olduğunu söylemektedir. Bu model, ortak iyiden hareket etmekten ziyade herkesin iyisini temin etmeyi amaçlamaktadır. Kamusal tartışmaların amacı, farklı grupları belirli bir görüş altında toplamak değil, bu grupları kendi iyileri ve çıkarları ekseninde toplumsal düzen içerisinde tutarak toplumu çoğulcu yapı ekseninde inşa etmektir (Kavaklı, 2003, pp. 26–27). Benhabib bu modele en büyük eleştiriyi, söylemi kamusal adalet ve kamu politikalarıyla sınırlandırması ve politik nitelikli olan özel alana ait özellikleri kamusal tartışmaların dışına itmesi nedeniyle yapmaktadır (Benhabib, 1992, pp. 100–101; Kavaklı, 2013, pp. 27–28).

Son yaklaşım ise Jürgen Habermas'ın da içinde yer aldığı, geç kapitalist toplumların demokratik-sosyalist bir biçimde yapılanmasını öngören söyleme dayalı kamusal alan yaklaşımıdır (Benhabib, 1992; 1997). Bu yaklaşım, çalışmanın kuramsal olarak çatısını oluşturduğu için ilerleyen bölümlerde ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

İnternet ve dijital iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler yeni medyanın kamusal alan olma potansiyelini tartışmaya açmıştır. Konuya liberal perspektiften yaklaşan araştırmacılar, daha çok da çevrimiçi ortamda başlayan, güç kazanan ve başarıyla sonuçlanan bazı kamusal talepler ve toplumsal hareketlerden yola çıkarak dijital çağda internet ve sosyal ağların, siyasal alana yurttaş katılımını artırma ve sivil toplumu genişletme işlevlerine vurgu yapmaktadırlar (Castells, 2008, 2013; Jenkins, 2006: Poster, 1997; Timisi, 2003). Buna karşın yeni medya ve kamusal alan bağlamında yürütülen eleştirel çalışmalar ise, internet ve sosyal ağların ekonomik ve politik güç ilişkilerinin belirlediği yapısal özellikleri üzerinde dururlar. Özellikle eleştirel ekonomi politik çerçevede konuya yaklaşan araştırmacılar açısından medya endüstrisinin önceliği olan kâr güdüsünün bu mecralar için de geçerli olması, yani yeni medyanın tecimsel niteliği, kamusal alan olma potansiyelinin önündeki başlıca engel olarak görülmektedir (Fuchs, 2014; 2018; Papacharissi, 2009). Ayrıca alanın gözetim ve denetime açık yapısı, şeffaf, demokratik ve eşitlikçi iletişim biçimlerinin tesis edilmesinde önemli açmazlara yol açtığı düşünülmektedir (van Dijk, 2016; Bauman & Lyon, 2013). Bu çalışmada yeni medyanın kamusal alanına yönelik olumlu ve olumsuz yaklaşımlar, bu konuda çalışmaları bulunan iletişim akademisyenlerinin görüşleri çerçevesinde tartışılmış olup, Türkiye'de akademik yazında bu türden bir araştırmanın yapılmamış olması çalışmamızın özgün yönünü oluşturmaktadır.

Kamusal Alanın İlk Belirtileri

Kamusal alanın, Antik Yunan'daki ilk örnekleri ile günümüzdeki mevcut hali arasında teknik ve içerik olarak önemli farklılıklar olsa da temel bir işlevi yerine getirmiş, siyasal yaşamın merkezi olmuştur. Arendt (2008), siyasal bir hayatın Antik Yunan öncesinde mevcut olduğunu ama kamusal bir alanda geçmesinin kent devletlerinin kurulmasıyla ortaya çıktığı bilgisini vermektedir. Kamusal alana ilişkin derinlemesine düşünen Habermas da Arendt ile aynı düşünceleri paylaşmaktadır. Habermas (2003), Antik Yunan şehir devletlerinde (polis), yalnızca yurttaş statüsüne sahip bireylerin şehrin siyasal hayatına dâhil olabildikleri bir alanın mevcudiyetinden söz etmektedir (pp. 59-61). Habermas'a (2003) göre, Yunan şehir devletlerinde kamu alanı, özel alanın karşısında

bir özgürlük ve istikrar alanı olarak belirlemiştir (pp. 59–61). Habermas (2003), Antik Yunan'dan 17. yüzyıl Avrupası'na kadar Roma, feodal dönem, Orta Çağ, erken Aydınlanma dönemi gibi tarihsel uğraklarda kamusal alanın mevcudiyetini sorgulamış ama en belirgin izleri 17. yüzyılın sonlarında bulmuştur: "Sahih anlamıyla örneğin 'kamuoyundan' ancak 17. yüzyılın sonları İngiltere'sinde ve 18. yüzyıl Fransa'sında söz edebileceğimizi göstermeye çalışacağız..." (p. 10).

Somut ve Agnostik Bir Mekân Olarak Kamusal Alan

Arendt, kamusal alanı bir etkileşim alanı olarak tasarlar. Bu alan, insanın siyasal olarak kendini açığa vurabildiği bir alandır, çünkü insan ancak özel alanından taşarak ve siyasal hayata dâhil olarak insan olma durumuna erişebilir. Arendt'e göre kamusal alan için en önemli olan nokta, işin taleplerinden ve yaşamın açık/çıplak gerekliliklerinden azade/ayrı bir özgürlük ve mücadele alanı yeri olmasıdır (Dean, 2003, p. 95). Arendt'in (2008, pp. 57–58) kavramıyla *vita activa*'nın başladığı yer kamusal alandır. Benhabib, Arendt'in eylem ve konuşmanın ortaya çıktığı kamusal alanı, görünüm alanı olarak nitelendirirken aklında yüz yüze insan etkileşimlerine dayanan bir kamusal alan modelinin olduğunu söylemektedir. Aynı zamanda Arendt, bu alanda adil bir derecede etik ve değer homojenliğini ve ortak bir ethos çerçevesinde yakınlaşmayı da göz önünde bulundurmuştur (Benhabib, 1997, p. 4).

Arendt, insanlık durumunun tüm yönlerinin bir şekilde siyasal bir içerim barındırdığını ama özel koşulun "çoğulluk durumu" olduğunu belirtir (Arendt, 2008, p. 36). Bu çoğulluğa/birliğe, bir kamusal alanı ve bir dizi siyasi kurumu paylaşarak ve bu alanın ve kurumlarının karakteristiği olan etkinliklerde bulunarak ulaşılabilir. Arendt'te siyaset kamusal nitelikli bir etkinliktir ve bu nedenle kamusal bir alan olmadan gerçekleştirilemez. Siyasetle ilgilenmek, bireyi etkileyecek kararların alındığı birtakım formlara etkin biçimde katılmak anlamı taşımaktadır. Arendt'te (2008), kamu kavramı birbiriyle özdeş olmayan ama ilişkili iki noktaya işaret etmektedir. İlkinde kamu terimi, kamu alanında görünen her şeyin herkesçe görülebilir ve işitilebilir olduğuna işaret etmektedir ve böylece de geniş açıklığa sahiptir (Arendt, 2008, p. 92). İkincisinde ise kamu kavramı, özelde bireye ait alanın dışında herkes için ortak olan bir alana işaret etmektedir. Bu ortak alan dünyanın doğa-fiziksel mekânı değil, insan eliyle, emeğiyle yapılmış şeylerin alanıdır, kültür alanıdır (Arendt, 2008, p. 95).

Arendt, en ilkel insanın bile başka insanlar olmadan yaşamayacağına işaret ederek onun başka insanlara olan gereksinimine göndermede bulunmaktadır. Bu alan, Arendt'te karşımıza kamusal alan olarak çıkar. Çünkü Arendt için insan, insan olma durumuna özel alanından çıkarak siyasal alana dâhil olmasıyla, siyasallaşmasıyla, siyasal ile ilişkilmesiyle anacak ulaşabilir (Arendt, 2008, pp. 42–43). Arendt (2008, p. 61), kamusal alanın iletişim ve eylem üzerine kurulu olduğunu düşünmektedir. Zaten eylem ve konuşma gibi siyasal etkinlikler hem başkalarını hem de kamusal bir alanı gerektirir (Benhabib, 1997).

Soyut ve Söylemsel Bir Uzam Olarak Kamusal Alan

Kamusal alan, modern hukuk devletinin ortaya çıkışıyla paralel gelişmiştir. Habermas'ın burjuva kamusal alanı, 17. ve 18. yüzyıllarda mutlakiyetçi devlet ile burjuva toplumu, yani toplumsal emek ve meta ticareti dünyası arasında yer alan bir alan olarak kurulmuştur (Hohendahl, 2016, p. 247). Geniş aile yapıları aracılığıyla gerçekleştirilen üretim, giderek bu ailelerden kopmuş ve kapitalist üretim biçiminin uhdesine girmiştir. Üretim alanı ile aile alanı arasında bir sınır belirginleşmiş ve bu süreç zamanla devlet ve toplumun birbirinden ayrışarak kutuplaşmasına yol açmıştır (Kavaklı, 2013, p. 20). Böylece kamu, kendisini çok basit düzeyde, kamu gücünün karşıtı bir alan olarak, kamuoyu alanı görünümünde sunmuştur (Habermas, 2003, p. 59). Kamu erki olarak devletin karşısına siyasal anlamda akıl yürüten, eleştiren bir sivil toplum dikilmeye başlamıştır (Timisi, 2003, pp. 61–64).

Habermas (2003), siyasal kamuya ulaşmadan önce temsili ve edebi olmak üzere iki kamudan söz etmektedir. Üçüncü evre olan siyasal kamuya, genel olarak birbirini takip eden ve besleyen bu iki evreden geçilerek ulaşılmıştır. Temsili kamuda toplumun üst kesimlerinden egemen zümreler, soylular, paye sahibi kilise mensupları, krallar vs. halkın önünde kendi statülerini temsil etmektedirler ve böylece halk temsil edilen egemenlik alanından dışlanmıştır (p. 20). Burada genel kamuyu, yani halkı temsil edecek herhangi bir durum mevcut değildir. Habermas, temsili kamuyla bağlantılı olan edebi kamunun, prensin sarayının temsili kamusuyla süreklilik arz eden bir ilişki içerisinde olduğunu söylemektedir (pp. 96–97). Baker'e (1992) göre, edebi kamu da burjuva sivil toplumunun piyasa kurumları tarafından oluşturulmuştur (pp. 194-185).

Habermas'ın *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* (1962) eserinde tarihsel ve sınıfsal perspektiften temellendirmeye çalıştığı siyasi, ideal bir burjuva kamusal alanıdır (Fraser,

2007). Bu eserle ilgili kendi ifadesi şöyledir: "...ilk amacım, ideal burjuva kamusal alan türünü, 18. ve 19. yüzyılın başlarındaki İngiliz, Fransız ve Alman gelişmelerinin tarihsel bağlamından çıkarmaktı." (1992, p. 422). Postone (1992), bu eserin iki temel argüman barındırdığını düşünmektedir. İlk argüman, büyük ölçekli endüstriyel kapitalist toplumlarda demokrasinin temel bir koşulu olarak işleyen bir kamusal alanın, başka bir ifadeyle siyasi ve toplumsal yaşamın kesişim noktasında, devlet aygıtının dışında, eleştirel kamusal tartışmalara katılan yurttaşlardan oluşan bir sivil toplum alanının varlığını ortaya koymak; ikincisi ise bir kamusal alanın doğasının ve olası varoluş koşullarının tarihsel olarak anlaşılmasını sağlamaktır (pp. 164-165).

Burjuva kamusal alanı devlete karşı hak talep eden sivil toplumun kendisidir ve rasyonel temelli bir söylem üretiminin merkezidir. Söylemsel kamusal alan olarak da ifade bulan Habermasçı kamusal alan, insanları fiziksel olarak bir araya getirmekten daha ziyade söylemsel olarak bir araya getirmeyi, kamusal meseleler ya da ortak çıkarlar üzerinde görüş birliği, Habermasçı ifadeyle kamuoyu oluşturmayı hedeflemektedir. "İnsanlar'dan oluşan akıl yürüten kamusal topluluk, 'ortak varlığın' sorunları üzerinde uzlaşma sağladığında, 'vatandaşlar'dan oluşan akıl yürüten kamusal topluluk biçimini alır" (Habermas, 2003, p. 207). Kamuoyunun himayesi altında, insan yaşamındaki güç ve tahakkümün, aydınlanmış insan rasyonelliğinin düzenini özgürce kabullenmeye bırakacağı düşüncesinden hareket etmiştir (Baker, 1992, p. 183). Bu noktada bu alana katılımın yaygınlığından daha önemli olanın rasyonel bir katılım olduğunu belirtmemiz gerekmektedir (Schudson, 1992, pp. 146-147).

Habermas (2009), kamunun, izleyici ve dinleyicilerden değil, birbirine sorular soran ve soruları yanıtlayan iletişim aktörlerinden, muhataplarından oluştuğunu söylemektedir (pp. 15-16). Habermas kamusal alan kavramıyla doğrudan iletişimin gerçekleştiği öznelerarası bir yapıdan söz eder. Kamusal alan Habermas'ta soyut, hayali, sanal (Benrazek, 2021, p.5) ve ideal iletişimin, etkileşimin, akıl yürütmenin, tartışmanın, müzakerenin, argümantasyonun uzamıdır (Soules, 2007). Habermas'ta kamusal alan olabildiğince fazla insanın erişimine açık, yurttaşların hiyerarşiden arındırılmış bir şekilde bir araya gelebildiği ve özerk biçimde hareket edebildiği, hukuk kurallarının geçerli ve katılımın nitelikli olduğu bir alandır (Rutherford, 2000, p 18; Timisi, 2003, pp. 63-64).

Benhabib'e (1992; 1997) göre, kamusal alan yaklaşımlarının alternatif kamuları dışlamakta ya da bu kamuların genel kamusal alana ne şekilde eklenilebileceğine dair izlekler içermemektedir. Fraser (1992), Habermas'ın, burjuva kamusal alanının

herkese açık olduğu iddiasından hareket ettiğini ama bu erişimin tümüyle gerçekleştirmediğini, tüm sınıflardan ve etnik kökenlerden kaynaklı hem kadınların hem erkeklerin, toplumsal cinsiyete dayalı olarak kadınların, resmi mülkiyete sahip olmayan plebyenlerin bu kamusal alandan dışlandıklarını ifade etmektedir (p.118).

Fraser (1992), Palczewski (2001) ve Squires (2002), genel kamusal alan karşıtı muhalif grupların karşıt-kamusal alanlar oluşturabileceği düşüncesini savunmaktadırlar. Garnham (1992) ise birincil/temel/kapsayıcı bir kamusal alan fikrine sıcak bakmakla birlikte, kendi politik yapısı, medya ekolojisi, normları ve çıkarları ekseninde örgütlenen başka kamuların da olabileceği düşüncesine sıcak bakmaktadır (p. 371). Dahlgren (2001) ve Garnham (1992) kamuların alternatif gruplar dışında konular etrafında da şekillenebileceği düşüncesindedirler ve bunu da “konu kamuları” olarak kavramsallaştırmaktadırlar. Emirbayer ve Sheller (1998), farklı türdeki kamuları bir şema halinde ayrıntılandırdılar ve bir kamusal alana yapı, eylem ve fail olmak üzere üç temel noktadan yaklaşılması gerektiği önerisinde bulunurlar (pp. 743, 745).

Kamusal Alan Olarak İnternet ve Yeni Medya

İnterneti Habermasçı bir yaklaşımla kamusal alan bağlamında sorgulayan araştırmalar internetin bu türden bir potansiyele sahip olduğunu ama mevcut durumu itibariyle siyasal bir kamusal alan olabilmesi noktasında sorunlar barındırdığı üzerinde durmaktadırlar (Bruns & Highfield, 2015; Dean, 2003; Downey & Fenton, 2003; Dursun, 2021; Fuchs, 2014; Kruse et al., 2018; Yıldız & Dursun, 2020). Poor (2005) yapılan araştırmaların interneti, bir kamusal alan oluşturma veya kamusal alana yardımcı olma potansiyeli taşıdığını ama bu türden bir sonucun garantisinin olmadığını vurguladıklarını belirtmektedir. Buchstein, internetin, iyimser bakış açısından Habermas’ın demokratik kamusal alan kuramının temel tüm gerekliliklerini karşılıymış gibi görüldüğünü belirtmektedir. Bu bakış açısından internet, evrensel, hiyerarşi karşıtı, karmaşık ve talepkâr bir etkileşim tarzı sunmaktadır. İlaveten, internet, evrensel erişim, özgür iletişim, ifade özgürlüğü, sınırsız bir gündem, geleneksel siyasi kurumların dışında kamuya dâhil olma ve tartışma süreçleriyle kamuoyu oluşturma gibi etmenlerden dolayı en ideal konuşma durumu gibi de görünmektedir (Buchstein, 1997).

Kamusal alan olarak internetin, potansiyeli üzerinde duran önemli bir literatür mevcuttur. Fakat bu literatür aynı şekilde interneti, kamusal alan bağlamında büyük ölçüde sorunlu biçimde de konumlandırmaktadır. İnternetin demokrasiyi ve kamusal

alanı ideal anlamda tahsis etmesinin önündeki en büyük engel ise küresel-ticari bir yapı sergilemesi gösterilmektedir (Dahlberg, 2001; Fuchs, 2014; 2018) Birtakım demokratik normlar ve ilkeler açısından internetin demokratik bir kamusal alan özelliği sergilemediğini düşünen Dean (2003) de, internet için Rogers ve Marres'ten alıntılıdığı "neo-demokrasiler" kavramını kullanmayı tercih etmektedir. Neo-demokrasilerin uzlaşma değil de çekişme ve çatışma üzerinden inşa edildiğini belirtmekte ve halkın fantezileriyle değil de siyasi hayatı canlandıran antagonizmalarla işlediklerini söylemektedir. Kamusal alanda (birincisi), alanın ulus ama neo-demokraside (ikincisi) kurumdan bağımsız webin; amacın birincisinde konsensüs, ikincisinde çekişme; yöntemin birincisinde yasal ve rasyonel prosedürlerin, ikincisinde ağ-bağlantılı çatışmanın; normun birincisinde kapsayıcılık, eşitlik, şeffaflık, rasyonellik, ikincisinde sürenin, hegemonyanın, kararlılığın, güvenilirliğin; aracın birincisinde aktörler, ikincisinde konular olduğunu belirtmektedir (p. 108). Dean bu çalışmasında, küresel tekno-kültür koşulları dâhilinde demokrasiyi tekrardan düşünmenin yeni bir proje olduğunu ama küresel finans piyasalarının devletlere meydan okuyuşunun yarattığı zorlukların ve küresel ağların çoğalması ve genişlemesiyle yaşanan geniş ölçekli krizin henüz üzerinde durulmaya başlandığını belirtmektedir. Bu nedenle tekno-kültürden kaynaklı iletişimsel kapitalizmin kamusal alan kavramının, demokrasi pratiklerinin ve aidiyet biçimlerinin kamusal alan kavramından ayrılması ve farklı bir siyasal yapı içerisinde düşünülmesini önermektedir (p. 111).

Sunstein (2008), internet tabanlı blog dünyasında yankı odalarının oluştuğunu, bunun da Habermas'ın tanımladığı türden geniş bir halk katılımı önünde engel teşkil ettiğini belirtmektedir (p. 87). Bu bağlamda Poor (2005), interneti kullanan insan sayısının fazlalığına dikkat çekerek birden fazla kamusal alan düşüncesinin önem kazandığını vurgulamakta ve milyonlarca internet kullanıcısının aynı anda tek bir kamu dâhilinde konuları müzakere edebilmesine şüphe ile yaklaşmaktadır. Papacharissi (2002) internet ve kamusal alan için üç çelişkili nokta üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilki, internetin büyük miktarda bilginin depolanmasına izin vereceği ama erişim ve okuryazarlık açısından eşitsizliklerin oluşacağı; ikincisi, dünyanın her bir tarafından insanların internet teknolojileriyle geleneksel teknolojilere nazaran çok daha kolay iletişim kurabileceği ama izleyiciyi parçalayabileceği; üçüncüsü ise herhangi bir çevrimiçi kamusal alanın Habermas'ın burjuva kamusal alanının sorunlarıyla yüzleşeceği ama tecimsel olarak yozlaştırılacağıdır.

Yeni medyanın mecrası olan internetin kamusal alanına yönelik temel yaklaşım sergileyen düşünürlerden Poster (1995), Habermasçı/modernist kamusal alan ve

müzakereci demokrasinin çevrimiçi dünyada mevcut olamayacağını düşünmekte ve bu iki kavramın yeniden kavramsallaştırılması önerisinde bulunmaktadır. Poster'a (1997) göre, agora, belediye binası, ibadet merkezleri, kahvehane, meyhane, taverna, meydan, sendika salonu, park, fabrika yemekhanesi, sokak köşesi gibi kamusal alanların fiziksel olarak varlıklarını sürdürmekte, ancak artık siyasi tartışma ve eylem için örgütlenme merkezleri olarak hizmet etmemektedir. Aynı şekilde Poster, "Birinci Medya Çağı" olarak nitelendirdiği modernist zihniyetli radyo, televizyon, gazete, dergi vb. geleneksel medya araçlarını da kamusal alan olarak nitelendirmemektedir. Çünkü bu araçlar, hegemonik güç ilişkileri barındıran, devlet güdümlü hareket eden, kamusal iletişimi merkezden çevreye doğru tek yönlü işleten, okuyucuyu pasif olarak gören, söylemi merkezileştiren ve genel olarak kapitalizmle bağlantı kuran oluşumlardır (Holmes, 2005). Hatta Poster (1997), Hartley'nin (1992) "Modern dönemin popüler medyası olan televizyon, popüler gazeteler, dergiler ve fotoğraf kamusal alandır, halkın yaratıldığı ve var olduğu yer ve araçlardır." (p. 1) şeklindeki geleneksel medya araçlarının kamusal alan olduğu düşüncesini cesur ve inandırıcı olarak değerlendirirse de doğru bulmamaktadır.

Poster, "İkinci Medya Çağı" olarak nitelendirdiği internet gibi dijital teknolojilerin çift yönlü iletişime izin vermesinden, daha fazla ve farklı düşüncede insanı bir araya getirebilmesinden, söylem özgürlüğü yaratmasından, devletten ve güç merkezlerinden görece özerkleşmiş bir yapı sergilemesinden dolayı kamusal alan olarak nitelendirmekte ama mevcut haliyle sorunlar barındırdığına dikkat çekmektedir. İnternetin dijital dünyasının, kurumsal yaşam alanlarını yerinden ettiği sürece ırk, cinsiyet ve etnisite hiyerarşilerini yıkacağını düşünen Poster, internetin, şimdiye kadar kamusal alandan dışlanmış öznelliklerin inşasına izin verecek olmasından, doğası gereği merkezi bir yapı sergilememesinden; gösterenlerin ve göstergebilimsel dünyaların çarpışmasına ve üst üste binmesine olanak tanimasından ve büyük anlatıları yıkmasından dolayı daha demokratik ve katılımcı bulmaktadır (Holmes, 2005).

Poster (1997), internetin Habermasçı bir kamusal alan özelliği taşımadığı ve hatta taşıyamayacağı düşüncesindedir. Bu nedenle radikal bir bakış açısı takınarak modern kamusal alan yaklaşımının yerine postmodernist bir kamusal alan yaklaşımının geliştirilmesi önerisinde bulunmaktadır. Poster için internet, Habermasçı kamusal alanın vurguladığı iletişimsel eşitlik, özgür katılım, rasyonel ve eleştirel tartışma, yüz yüze etkileşim ve kimliksel şeffaflık gibi özelliklere izin vermemektedir. Ama aynı zamanda, özneyi cinsiyet ve etnik gibi ayırıcı unsurlardan bağımsız kılarak farklı biçimde demokratikleşmesini sağlamakta; söylemin dönüşümlü olarak dolaşıma girmesine

olanak tanımakta; metinlerin birbiriyle kesişebilmesine, farklı ve marjinalleşmiş grupların ya da mevcut kamusal alanda kendilerini var edemeyenlerin görünür olabilmelerine imkân verebilmektedir.

Poster (1997), Habermas'ın kamusal alan yaklaşımının terk edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle demokrasi ve kamusal alan kavramlarının internet ve dijital teknolojiler bağlamında postmodernist bakış açısıyla yeniden kuramsallaştırılması, kamusal alan sorusunun yeniden gündeme getirilmesi ve tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır: "İnternette bir kamusal alan varsa, onu kim ve nasıl dolduruyor? Bu kamusal alanda ne tür varlıklar bilgi alışverişinde bulunur? Bu alanda ne tür bir topluluk olabilir? Siber uzayda ne tür bedensiz siyaset bu kadar uçup gidecek şekilde yazılmıştır?" (p. 211).

Poster gibi Dahlberg (2007; 2018) de internetin kamusal alanına yönelik olumlu düşüncelere sahiptir. Dahlberg, kamusal alan, internet, dijital medya gibi kavramları tartışırken iyi ve kötü yanları görmenin önemine vurgu yapmaktadır. Çünkü internet ve internet tabanlı oluşumlar, her ne kadar belirli iktisadi ve siyasi güç gruplarının elinde olsalar da ya da bu ortamlardaki kamusal tartışmalar egemen gruplar tarafından yönetilse de alternatif ya da karşı kamulara da alan açabilmektedirler. Dahlberg (2001), internetin, rasyonel–eleştirel tartışmaların temel yapısını kopyaladığını ve farklı biçimlerde kamusal alanın gereksinimlerine yakın söylemlerin üretimini kolaylaştırdığını belirtmekle birlikte bu söylemlerin kamusal alanın gereksinimlerine yine de yakın olmadığını söylemektedir.

Dahlberg, Habermas'ın da içinde bulunduğu radikal/müzakereci demokratların, internetin ideal bir kamusal alan niteliğine bürünerek iletişimsel eyleme izin verebileceğini düşündüklerini ama güç ilişkileriyle harmanlanarak genel politikalara dönüşüp bu özelliğini yitireceği konusunda kaygılı oldukları bilgisini vermektedir. Dahlberg, yankı odalarının, bot ve trol hesapların ve yaydıkları yanlış ve yanıltıcı içeriklerin, giderek artan sahte haberlerin, internet ortamlarının kamusal alan potansiyeline zarar verdiğini belirtmektedir, fakat bu mecranın farklı boyutlarından dolayı yine de bir kamusal alan görünümü sergilediğini düşünmektedir. Bu bağlamda müzakereci demokratların düşünceleri ile feministlerin ve postmodernist eleştirmenlerin düşüncelerini karşılaştırarak feministler ve postmodernist eleştirmenler lehinde bir tutum takınmaktadır. Dahlberg'e (2007) göre, müzakereci demokratlar kamusal alanda iletişimin ideal işleyişini vurgularken bu alandan dışlanan grupları görmezler ama feminist ve postmodernistler, ideal iletişimden daha çok dışlanan grupların kendilerini görünür kılabilmelerine odaklanırlar.

Dahlberg (2007) için internet ve dijital teknolojiler, söylem alanları açarak farklı ve marjinal grupları, ki genelde genel/ana akım kamusal alandan dışlanmışlardır, kamusal alana dahil eder ve hegemonik söylemler ile alternatif söylemlerin karşılaşmasını sağlar, karşı kamulara olanak tanır ve kamusal alanı küresel ölçeğe genişletebilir. Dahlberg, kamusal alanı bir kenara atmak yerine, internet demokrasisi yorumlarından ve araştırmalarından hareketle başka bir kamusal alanın geliştirilebileceğini ve radikalleştirilebileceğini savunmaktadır. Dahlberg, çevrimiçi ortama, radikal/müzakereci kamusal alan düşüncesinin rasyonel müzakere anlayışı ekseninde değil, agnostik kamusal alan yaklaşımının söylemsel mücadele ve çatışma alanı olarak işleyişi ekseninde odaklanmayı tercih eder. Kamusal alan artık tekil bir müzakere alanı olarak değil, çeşitli biçimlerdeki hem baskın hem de karşı-kamular da dahil olmak üzere, birbiriyle çatışan çok sayıda kamunun karmaşık bir alanı olarak anlaşılmalıdır.

İnternetin kamusal alan niteliğiyle ilgili kutuplu ve genel olarak da olumsuz düşünceler, yeni/sosyal medya platformları için de geçerlidir. Web 2.0 temelli dijital/sosyal medya platformlarında kullanıcıların içerik üretimi ve etkileşimlerinin artması üzerinde, akademik yazında yeni/sosyal medyanın kamusal alan olma potansiyeli daha çok tartışılmaya başlanmıştır. Sosyal medyanın kamusal alanın bazı çalışmalarda; katılım, erişilebilirlik, eşitliklerin tesisi, hak arayışları, yeni toplumsal hareketler gibi konular çerçevesinde ele alındığı ve mecranın zayıf ve güçlü yönleri üzerinden tartışmaların yürütüldüğü görülmektedir (Berkman Köseleli, 2017; Contantinescu, 2012; Keskinbıçkı, 2019; Özgül, 2012; Schafer, 2015; Soussa et al., 2013).

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak yeni medyanın kamusal alan olma potansiyeli ele alınmıştır. Yeni medyanın kamusal alanına yönelik olumlu ve olumsuz yaklaşımlar, bu konuda çalışmaları bulunan iletişim akademisyenlerinin görüşleri çerçevesinde tartışılmıştır.

Amaç

Çalışmada, yeni medyanın kamusal alan olma potansiyelinin iletişim akademisyenlerinin görüşleri çerçevesinde tartışılması amaçlanmıştır. Yeni medyanın kamusal alan niteliği, çeşitli bilim alanlarında çalışılmakla birlikte iletişim ve medya alanı, bu alanlar içerisinde öne çıkmaktadır. Yeni medyanın her şeyden önce bir iletişim ortamı olması ve ideal

iletişime söylemsel düzeyde olanak tanınması yeni medyayı iletişim ve medya çalışmaları açısından önemli kılmaktadır. Yeni medyayı bu bağlamda, çoğunlukla iletişim akademisyenlerinin araştırma konusu edinmesinden dolayı iletişim akademisyenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca iletişim akademisyenlerinin, Habermas'ın kamusal alanın temel dinamiği olarak gördüğü iletişimsel eylemi birçok bağlamda kendilerine kuramsal bir hareket noktası olarak belirlemesi ve çalışmalarına konu edinmesi de yine çalışmamızın iletişim akademisyenleriyle yapılmasını önemli kılmıştır. Buradaki temel amaç ise, iletişim alanında yapılan çalışmaların yeni medyayı ya tümüyle bir kamusal alan olarak nitelendirmeleri ya da kamusal niteliğini tümüyle reddeden bir tavra bürünmeleridir. Bu durumu büyük ölçüde yeni medya çalışan iletişim akademisyenlerinin düşünceleri doğrultusunda daha genel bir bakış açısıyla görebilmek adına yapılan bu araştırma, Habermas'ın kamusal alan yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışmada Habermasçı kamusal alan yaklaşımının tercih edilme nedeni ise bu yaklaşımın kamusal alanı, fiziksellikten öte soyut/sanal ve söyleme/iletişime/müzakereye dayalı politik bir uzam olarak kavraması; katılım açısından hiyerarşik olmayan, eşitlik, kapsayıcılık, özgürlük, dürüstlük/samimiyet ve nitelikli katılım gibi koşulları gerekli kılması; yeni/sosyal medyanın ise sıralanan bu nitelikleri, mevcut haliyle her ne kadar sağlayamamış olsa da sağlamaya yönelik bir potansiyel barındırmasıdır.

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmelerde, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile uyumlu biçimde açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Araştırmaya yönelik etik kurul onayı, Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan alınmıştır (Kurul Tarih: 27.10.2021 / Karar No: 1). Görüşmecilere yeni medyanın kamusal alan olarak görünümünü çok boyutlu bir biçimde değerlendirebilecekleri sorular yöneltilmiştir. Bu sorular şöyledir:

- Yeni medyayı (sosyal medya/sosyal ağlar) Habermasçı bir kamusal alan bağlamında nasıl tanımlarsınız?
- Yeni medyanın, teknik kullanım/dijital okuryazarlık, erişim ücreti vb. gibi durumlarını dikkate aldığınızda, kamusal alanın boyutu hakkında neler söylersiniz?

- Kamusal alan ve iletişimsel eylem ve bunların birleşimi olarak müzakereci (iletişimsel) demokrasinin, sosyal medya/sosyal ağlar aracılığıyla yürüyebileceğini/ sağlanabileceğini düşünüyor musunuz? Habermas iletişimsel eylem için ön gördüğü a) kapsayıcılık, b) eşitlik, c) dürüstlük, d) özgürlük şeklindeki dört temel koşulu dikkate aldığınızda yeni medyanın/sosyal ağların iletişimsel eylemin ortamı olma durumu/potansiyeline ilişkin neler söylersiniz?
- Yeni medyayla birlikte yaygınlaşan sanal/dijital benlikler, yeni kamusal alan olarak adlandırılan yeni medyada nasıl bir görünüm yaratmaktadır?
- Yeni medyanın/sosyal ağların, Habermasçı bir kamusal alan potansiyeli taşıyıp taşımadığı hakkında neler söylersiniz?
- Yeni medya/sosyal medyadaki dolaşıma giren bilginin niteliği ve kullanım koşulları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Katılımcılardan alınan yanıtlar, Habermas'ın kamusal alan yaklaşımı ve çalışmanın literatür kısmında irdelenen kuramsal tartışmalar da dikkate alınarak dört başlık altında toplanmış ve böylece çalışmanın analiz başlıkları belirlenmiştir. Belirlenen analiz başlıkları şöyledir:

- Yeni medyanın kamusal alan olarak kavramsallaştırılması
- Yeni medyada iletişim/müzakere süreçleri
- Yeni medyaya erişim engelleri
- Yeni medyada bilginin niteliği

Bu çalışma, kamusal alanı yeniden tanımlamak ya da yeni medyayı bir kamusal alan olarak temellendirmek ya da tümünden reddetmek gibi amaçlar barındırmamaktadır. Çalışmamız sadece Türkiye'de Habermas, kamusal alan ya da yeni medya ya da kamusal alan, medya ve yeni medya gibi konularda çalışmalar yürüten iletişim akademisyenlerinin görüşlerini ve önerilerini içermektedir. Ayrıca bu çalışma ele aldığı konuyu Türkiye ölçeğinde irdelemiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, Türkiye’de iletişim araştırmaları yapan bilim insanları/akademisyenler oluşturmaktadır. Çalışmanın evren içerisinde örnekleme, olgu ve olayların açıklanmasında yararlı olduğu düşünülen amaçlı örnekleme tekniği olarak da bilinen yargısal örnekleme tekniğiyle belirlenmiştir. Bu örnekleme tekniğinde araştırmacı, araştırma sorusunu en verimli biçimde cevaplayabilecek örneği seçer. Bu model, basit demografik sınıflandırmasından daha entelektüel bir stratejidir ve araştırmacının çalışma alanıyla ilgili pratik bilgisine, ilgili literatüre ve çalışmadan elde edilecek kanıtlara dayanabilir (Marshall, 1996, p. 523). Bu örnekleme tekniği, diğer tekniklerle elde edilemeyen önemli bilgileri sağlayabilmek amacıyla belirli ortamlardaki kişilerin veya olayların amaçlı olarak seçildiği bir tekniktir (Taherdoost, 2016, p. 23).

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2022) verilerine göre Türkiye’de 22’si vakıf olmak üzere toplamda 68 iletişim fakültesi bulunmaktadır. Çalışmada amaçlı örnekleme tekniğiyle Türkiye’de 2’si vakıf, 13’ü devlet olmak üzere toplamda 15 farklı üniversiteden 18 iletişim akademisyeni ile görüşmeler yapılmıştır. Örneklemde, Türkiye’nin farklı üniversitelerinden, büyük ölçüde Habermas, kamusal alan, yeni medya üzerine çalışan iletişim akademisyenlerinin yer almasına özen gösterilmiştir. Vakıf üniversitelerinde araştırma kriterlerimizi sağlayan az sayıda iletişim akademisyeni bulunduğundan, çalışmanın örneklemini büyük ölçüde devlet üniversiteleri oluşturmuştur. Çalışmaya dâhil edilen iletişim akademisyenlerinin 11’i kadın, 7’si erkektir. Akademisyenlerin unvanlara göre dağılımı ise, 8’i profesör, 7’si doçent, 1’i doktor öğretim üyesi, 2’si doktor araştırma görevlisi şeklindedir. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıların da tercihleri doğrultusunda yüz yüze ya da telefon ile gerçekleştirilmiştir. Her görüşme öncesinde kayıt almak üzere katılımcıların sözlü onayı alınmıştır. Katılımcıların sorular dışındaki görüş ve önerileri de kayıt altına alınarak çalışmada kullanılmıştır. İki katılımcı kayıt alınmasını istemediğinden bu görüşmelerde not alma tekniğine başvurulmuştur. Katılımcılar ile görüşmeler Ekim 2020 ile Mart 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 39 dakika ile 118 dakika arasında sürmüştür.

BULGULAR

Çalışmanın bulguları, ‘yeni medyanın kamusallığını kavramsallaştırmak’, ‘yeni/sosyal medyada iletişim/müzakere süreçleri’, ‘kamusal alana erişimde politik ve teknik engeller’

ve 'bilginin niteli(ksizli)ği' başlıkları altında irdelenerek, yeni medyanın kamusal alan potansiyeli iletişim akademisyenleri perspektifinden gösterilmeye çalışılmıştır.

Yeni Medyanın Kamusallığını Kavramsallaştırmak

Araştırmamız öncelikle iletişim akademisyenlerinin yeni medyayı kamusal alan olarak nasıl kavramsallaştırdıklarını sorgulamıştır. Bu açıdan görüşmecilerden K3 ve K2, sosyal ağları kamusal alandan daha ziyade "kamusal mekân" olarak nitelendirmiş ve bu mekânın teknik bir olanak olduğuna vurgulamışlardır. K6, yeni medyanın Habermasçı bir kamusal alan konusunda henüz yetersiz olduğunu belirtmiştir. Özellikle yeni medyanın, yankı odası, filtre balonları (O'Hara ve Stevens, 2015; Posetti, 2018) gibi ayrıştırıcı özelliklerine atıf yaparak Habermasçı kamusal alanın homojen olduğunu ama yeni medyanın heterojen bir yapı sergilediğini belirtmiş ve şu ifadeyi kullanmıştır: "Habermas'ın kamusal alan fikrinin yeni medya söz konusu olduğunda anlamlı bir repertuar olduğunu düşünmüyorum."

K3, yeni medya tartışmalarının başladığı ilk dönemlerde, kamusal alandan dışlananlar için bu mecranın bir olanak olduğunun literatürde yoğun bir şekilde tartışıldığı bilgisini vermektedir. Gelinen noktada siyasi sahipliklerin doğduğunu ve yeni medyada tekellerin oluştuğunu söyleyen K3, "Bu doğrultuda bir kamusal alan olmadığını söyleyebilirim." ifadesini kullanmıştır. K3, yeni medyanın ağ mimarisinin ortaya çıkışıyla günümüzdeki durumu arasındaki değişime dikkat çekmiştir: "Algoritma işliyor ve yeni medyada seçimlerimizle değil, algoritmalarla hareket ediyoruz. Bu yapı içerisinde belli insanlarla belli bir akış içerisindeyiz. Kendimiz gibi olanlarla, bu dünyada bir arada olduğumuz insanlarla aynı ortama giriyoruz. Bu da kamusalılık oluşturmuyor."

K15 ve K18 de yeni medyanın, kapitalist-küresel bağlantılarından dolayı kamusal nitelikli olamayacağını belirtmişlerdir. Yeni medyayı bir kamusal alan yanılsaması olarak nitelendirmeyi tercih eden K15, kamusal alanı, siyasi ve iktisadi eksenlerde irdelemeyi; farklı, alternatif söylemlere olan yatkınlığı bağlamında değerlendirmeyi doğru bulmuştur: "Özne kendini özgürce ifade edebiliyorsa ancak kamusal alandan söz edilebilir."

Yeni medyanın kamusal alan niteliğine mesafeli yaklaşan K18, bu mecranın sistemi meşrulaştırma işlevi üstlendiğine vurgu yapmış ve "Buradaki kamunun tehdit oluşturması halinde fişi çekilir" ifadesini kullanmıştır. K13, yeni medyanın kamusal alan niteliğini, kamusal ve özel alan ayrımı üzerinden tartışarak temellendirmeyi tercih etmiştir. Yeni

kamusal alandan ziyade mevcut kamusal alanın dinamiklerinin farklılaşması olarak duruma yaklaşan K13, kamusal alanın, kamusal ve özel alanın iç içe geçmeye başladığı karma/melez bir alana dönüşmeye başladığını söylemiştir.

K7, yeni medyanın kamusalına şüphe ile yaklaştığını belirtmiştir. K7, duruma ağırlıklı olarak Arendtçi bir bakış açısıyla mekân/fiziksellik üzerinden yaklaşım sergilemiştir: “Bir mekân sorunu var. Yeni medya bu anlamda ucube, mekânsız, uçsuz bucaksız. Mekânsal açıdan yeni medya, mekânı tam karşılamıyor. Çünkü sınırsız bir uzamdan söz ediyoruz. Ben hala mekânın önemli olduğunu düşünüyorum.”

K8, yeni medyanın ideal bir kamusal alan olmadığı düşüncesini dile getirmiş ve kendi içinde çelişkiler barındırdığını ifade etmiştir. K8, Habermas’a atıfla, yeni kamusal alanın da tıpkı tamamlanmamış bir proje olarak modernite düşüncesine benzediğini; yeni medya ortamlarının kamusal alan olma yolunda henüz tamamlanamadığını vurgulamıştır. K12 ise sınırlılıklarından dolayı yarı kamusal alan ifadesini kullanmayı tercih etmiş ve yaşam dünyası ve sistemler ayrımında sistemler alanına ait olduğunu söylemiştir: “Bir yandan devletin kontrolünde diğer yandan da özel şirketlerin elinde olmasından dolayı burayı tam bir kamusal alan olarak nitelendiremiyoruz.”

Aynı şekilde K14 ve K17 de bu alanın yarı kamusal alan olarak kavramsallaştırılmasının daha doğru olacağını düşünmektedirler. Görüşmecilerden K10, bu alanın, neoliberal politikalarla bağlantısına değinirken bu alanı tam da bu gerekçeyle “neoliberal kamusal alan” olarak kavramsallaştırmayı tercih etmiştir. Görüşmecilerden K5, konuya daha tarihsel/bütünlükçü bir perspektiften yaklaşarak yeni kamusalı, geleneksel kamusal alanın uzantısı olarak nitelendirmiştir.

K1, yeni medyanın kamusal alan potansiyelini, kitle kavramı üzerinden tartışmayı tercih etmiştir. Yeni medyada kamudan daha ziyade kitlelerin ürettiğini düşünen K1, kamusal alanın ortak ilgi ve noktaların alanı olduğunu belirtmiştir. Bilinenin dışında bir kamusal alanın doğduğunu belirten K1, bu alanın, insanların fikir üretebileceği bir alandan daha ziyade sınırları profesyonelce belirlenmiş bir alan olduğunu vurgulamıştır. Araştırmaya katılanlar, yeni/sosyal medyayı Habermasçı bir bağlamda bir kamusal alan olarak nitelendirmemişlerdir.

Yeni/Sosyal Medyada İletişim/Müzakere Süreçleri

Habermas, iletişimsel eylemi, en temel düzeyde dil yetisine sahip en az iki öznenin etkileşimli biçimde ve yüz yüze iletişim kurması olarak tanımlar. İletişimsel eylemin temel kavramı ise yorumlamadır. Bu nedenle dil yetisi ve dili kullanma düzeyi iletişimsel eylemde önemli bir yere sahiptir. İletişimsel eyleme katılan taraflar belirli bir konu üzerinde dil yetileriyle tartışmaya girerler ve bir uzlaşmaya varmaya çalışırlar (Habermas 2001, 112). Bu ideal iletişim türü öncelikle yaşam dünyasının ve doğal olarak da kamuoyunun merkezi olan kamusal alanın eylem türüdür. Mutlu (2004), iletişimsel eylem sürecini şöyle aktarmaktadır:

- (1) Bir söylemin tüm (potansiyel) katılımcıların iletişimsel söz edimlerini kullanmada eşit şansı olmalıdır. . . (2) Tüm (potansiyel) katılımcıların temsil edici söz edimlerini kullanma, tutumlarını, duygularını ve niyetlerini dile getirme şansı eşit olmalıdır.
- (3) Tüm (potansiyel) konuşmacıların konuşma edimlerini düzenleme olanağı bakımından eşit şansı olmalıdır . . . (4) Tüm (potansiyel) katılımcıların betimleyici söz edimlerini kullanmakta eşit fırsatları olmalıdır (p. 130)

Görüşmecilerden K9, kapsayıcılık, eşitlik, dürüstlük/samimiyet ve özgürlük gibi koşulların yeni medya için "Tam bir yanılgı" olduğunu düşünmektedir. Eşitliğin söz konusu olmadığını belirtirken özgürlük için de şu ifadeleri kullanmaktadır: "Bunun da olduğunu düşünmüyorum. Bize gösterilen sözde bir özgürlüktür, piyasanın özgürlüğüdür, pozitif bir özgürlükten söz edemiyorum." K4 de benzeri noktalara vurgu yapmıştır: "Ticari şirketlerin elinde olan bir kamusal alanın bu sıralananları sağlaması zaten olanaklı görünmüyor."

K11, yeni medya ortamlarını, düşüncelerin özgürce ifade edilebileceği ortamlar olarak görmediğini, Türkiye özelinde politik ortamın buna izin vermediğini belirtmiştir. Yeni medyanın herkese eşit biçimde açık olmadığını söyleyen K11, bunun, dünyanın genel bir sorunu olduğunu vurgulamıştır: "Tabii bu noktada toplumun kültürünü de dikkate almamız gerekiyor. Çünkü bu süreçler, dürüstlük, toplumdan ve kültürel iklimden bağımsız düşünülemez"

K3, yeni medyanın, 2000'li yıllara kadar bir tartışma ve müzakere ortamı özelliği sergilediğini ama mevcut durumu için kesinlikle aynı şeyi düşünmediğini belirtmiştir. Yeni medyadaki kutuplaşmalara dikkat çeken K3, herkesin kendi tarafını seçerek tartışmalara katıldığını, çatışmaya dayalı olduğunu ve bunun da rasyonel bir müzakere

süreci başlatmadığını dile getirmiş ve şunları ifade etmiştir: “Bu çatışmacı ortamda fikirler birbirine değdiğinde ortaya çıkacak şeyin, ortak iyi için bir dil, söylem zemini olduğunu düşünmüyorum.” Görüşmecilerden K17, yeni medyanın özgürleştirici mitinin yıkıldığını ifade etmiştir. K7, anonim kimliklerden dolayı samimiyetin/dürüstlüğün olmadığını belirtmiştir. Göreceli bir eşitlikten söz eden K7, şunlara dikkat çekmiştir: “Ekonomi-politik bağlamda, gözetimin olduğu ortamda yüzde yüz özgürlük çok zor.”

K16, yeni medyanın iletişimsel özgürlüğü ve eşitliği sağladığı söylemlerinin oldukça ütöpik olduğunu dile getirmiştir. K16, teknolojiye gerçekçi bir bakış açısının gerekliliğini vurgulamış, olanaklara ve sınırlılıklara dikkat çekmiş ve herkesin bu alana ulaşamadığına işaret etmiştir. K14 ise yeni medya mecralarının iletişimsel eyleme yatkınlığını ülkelerin ya da rejimlerin demokrasiye yatkınlığıyla ele almayı tercih etmiştir. K14, daha demokratik ülkelerde ya da rejimlerde yurttaşın lehine işleyen bu mecraların, yurttası merkeze aldığına, iletişim hak ve özgürlüklerini temin etmeye çalıştığına dikkat çekmiştir. K15, yeni medya ortamlarında özgürlük, kapsayıcılık, eşitlik ve dürüstlük gibi iletişimsel eylem nosyonlarının mevcut olmadığını şöyle dile getirmiştir: “Böyle bir durum yok. Burada Habermasçı bir ideallikten söz edemeyiz. Ayrık otunu yolduğumuz gibi, alternatif sesler çıktığında da politik, ekonomik güçler yoluyor.”

K3, kapsayıcılığın gerçekleşemediğini, eşitliğin söz konusu olmadığını, bu ortamlardan sözü bastırılanların olduğunu belirtirken, bunun da algoritmalar aracılığıyla yapıldığı bilgisini vermiştir. K2: “Hepimiz bu platformlar üzerinde eşit eylemlilikte olduğumuzu söylüyoruz ama bunun böyle olmadığını biliyoruz. Ama tabii ki özgürce düşüncelerimizi ifade edebildiğimiz platformlar da var.” K2, bu düşüncelerine ilaveten yeni medyada mevcut olan sorunların geleneksel medyada da mevcut olduğunu belirterek “Gelenekselde ne varsa yenede de aynıları var. Burayı tamamen yenilikçi, özgürlükçü bir dünya olarak tasvir edemiyorum.” ifadelerini kullanmıştır. Habermas’ın tasarladığı iletişimsel eylem modelinin hiçbir yerde gerçekleşmediğini dile getiren K8 şu şunları anlatmıştır: “Kapitalizm gibi bir sistem; temel dayanağı kar, gözetim, denetim. İdealize edildiği anlamda sosyal medya bir iletişimsel eylem ortamı olamaz.”

Görüşmecilerimizin yeni medyanın kamusal alan potansiyelinin ticari ilişkilerinden dolayı olanaksızlaştığı üzerinde durmuşlardır. İletişimsel eylemin zemini olan yaşam dünyası, nasıl ki ekonomik ve politik güçlerin ürettiği sistemlerle sömürgeleşmeye yüz tutmuşsa, yeni medya ortamları da yine bu güç merkezlerince ele geçirilerek sistem unsurlarına dönüştürülmüş ve bu da iletişimin ideal bağlamını çarpıtmış/bozmuştur.

Kamusal Alana Erişimde Politik ve Teknik Engeller

Kamusal alan olarak yeni medyayı eşitsizlikler bağlamında değerlendirdiğimizde teknik ve iktisadi, politik ve kültürel/demografik olmak üzere, birbiriyle bağlantılı, üç temel noktanın, bu alana erişimde engeller oluşturduğunu söyleyebiliriz (Selwyn, 2005; Fuchs, 2009). Diğer yandan, siyasal iktidarlar tarafından uygulanan erişimi engelleme, eleştirel/muhafiz paylaşımları cezalandırma, site kapatma vb. durumları barındıran, gözetimi ve böylece de denetimi içeren, bazen resmi bazen de gayri resmi biçimde uygulanan genel bir erişim engelidir (Kızılıkaya, VoA, 2019; YMK4, 2019). Üçüncü olarak bireylerin ve toplumların demografik özelliklerinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin de yeni kamusal alana erişimde engel teşkil ettiğini belirtelim (Binark et al., 2020; YMK4, 2019).

K14, yeni medya ortamına girdiği andan itibaren dijital izlerin oluştuğunu ve sonsuza dek kaybolmadığını ve böylece gözetimin siyasi ve ticari gibi çok farklı biçimlerde başladığını belirtmiştir. Farklı sosyal medya platformlarının farklı amaçlar için kullanıldığını dile getiren K11, sosyal medya kullandığında kendisini baskı altında hissettiğini söyleyerek “Bu platformlar tarafından gözetlendiğimi, denetlendiğimi, verilerimin toplandığını, depolandığını ve işlendiğini düşünüyorum.” ifadesini kullanmıştır. K11, Antik Yunan ile bir analogi kurmuştur: “Bu haliyle Antik Yunan’a benziyor. İki bin yıl sonra aynı noktaya erişmiş gibiyiz. Herkesin eşit bir şekilde bu alana ulaşamaması, eşitsiz bir kamusal alan yaratıyor.”

K3, yeni kamusal alanın birçok açıdan eşitsizlikler barındırdığını dile getirmiştir. K3, yeni medyada yaşanan sorunların toplumun genelinde yaşanan sorunlarla paralel olduğuna dikkat çekmiş, yaş, cinsiyet, sınıfsal farklılıklar vb. birçok özelliğin eşitsizlikleri daha da arttırdığını vurgulamıştır. Katılımcılarımızdan K9, yeni kamusal alana erişimi, yani dijital eşitsizliği, iktisadi açıdan gelişmişlik ve gelişmemişlik ikileminde değerlendirmenin doğru ama yetersiz bir bakış açısı olduğunu belirtmiş ve şu düşüncelere yer vermiştir: “Bakıldığında interneti beyaz, orta yaş erkeklerin, beyaz yakalı işlerde çalışanların kullandığını gösteren veriler mevcut. Birçok demografik özellikler de erişim engeli teşkil ediyor.”

K14, yeni kamusal alana erişimi daha makro düzeyde irdelemiştir. İnternet teknolojisinin, sosyal medyanın, teknik olarak erişime/katılıma imkân veren bir mecra olduğuna ama bu mecranın iktisadi ve siyasi işleyişinin bu erişimi sınırlandırdığına dikkat çekmiştir.

İnternete kamu hizmeti değil de iktisadi amaçlı bir şirket mantığıyla yaklaşıldığı sürece erişim engellerinin giderek artacağını düşünen K14 şunları eklemiştir: “Başka engeller de var. Dijital okuryazarlık, teknoloji dilini bilmemek... Sınıfsal yapılardan kaynaklanan engeller... Yeni sınıflar; mesela göçmenler... İnternete erişemeyen topluluklar...”

K8, erişim engellerinin sosyo-kültürel boyutları üzerinde durmuştur ve şunları dile getirmiştir: “Yeni medya kullanımı kültürel birikim gerektiriyor ama bazılarında bu yok. Kuşaklararası farklılıklar kesinlikle olabilir. Örneğin 20 ile 60 yaş arasında radikal kullanım farklılıkları var.” K2, erişim engellerini, siyasi, iktisadi, teknik, demografik olarak anlatmakla birlikte araca sahip olup olmama durumunun ciddi sorun olduğunu belirtmiştir. Erişim engellerinin Covid-19 pandemi sürecinde iyice görünür olduğuna vurgu yapan K2, “Donanımına sahip olmadığımızı pandemi sürecinde gördük. Uzaktan eğitim sürecinde bir yoksunluk olduğunu anladık.” ifadelerini kullanmıştır.

Yeni kamusallığın herkese açık ya da herkese eşit bir şekilde açık olmadığı görüşmecilerin geneli tarafından ifade edilmiştir. Yeni kamusallığı sağlayan ortamların/ sosyal medyanın ticari ve siyasi mülkiyetinin bu kamusal alana katılımı/erişimi engellediğini düşünen görüşmeciler, bu sorunların giderilmesinde makro siyasi ve iktisadi politikalara gereksinim olduğu üzerinde durmuşlardır.

Bilginin Niteli(ksizli)ği

Habermas (2001), iletişimsel eylem sürecinde rasyonel bir tutum sergilemeyi önemser, hatta iletişimsel eylemin mottosu olarak görür. İletişimsel eylem tarafları, test edilmek üzere ortaya sürülen fikir üzerinde ancak ve ancak rasyonel biçimde temellendirilebilir argümanlarla iletişimsel eyleme katılabilirler (pp. 118-122). Habermas, iletişimsel eylemi açıklarken teleolojik, normatif, dramaturjik eylem türlerinin tümünü irdeler ama dili en kapsamlı ve rasyonel kullanan eylem türünün iletişimsel eylem olduğunu belirtir (Dursun, 2018). İletişimsel eylem gücünü, bilginin rasyonelliğinden alır ve eğer iletişimsel eylemde bir bilgi somutlaşabiliyorsa bu onun rasyonelliğini ve bu nedenle de güvenilirliğini gösterir. Bir anlatımın rasyonelliğinin ölçüsü de zaten eleştirilebilir ve temellendirilebilir olmasıdır (Habermas, 2001, pp. 32-33).

Yeni medya, bilgi açısından oldukça verimli bir alandır. Hem bilgiye erişimi hızlandırmıştır hem de bilginin kaynaklarını çeşitlendirmiştir. İlaveten bilgi üretim sürecini daha demokratikleştirmiş ve kısmen kamuyu bu sürece dâhil etmiştir. Başka

bir anlatımla bir zamanlar sadece bilgi tüketicisi olan kamunun önemli bir kısmını bilgi üreticisi haline getirmiştir (Babacan, 2015; Palermos, 2018, p. 458). Fakat yeni medyayla birlikte platform kapitalizmi gelişmiş, yeni/sosyal medya ortamları dünyanın büyük şirketlerine dönüşmüştür. Yeni medyada bilginin niteliğini ve niceliğini gösteren kavramlar oluşarak literatüre girmiştir. Buradaki bilginin nicel boyutunu gösteren temel kavram 'big data'dır. Veri madenciliği, veri gazeteciliği, arama motoru optimizasyonu, bilgi ticareti, açık veri gibi ifadeler de yeni medyadaki bilginin niceliği konusunda önemli fikirler vermektedir (Langley & Leyshon 2017; Srnicek, 2017). Bilginin nitel boyutuyla ilgili soruna işaret eden en önemli kavram ise 'bilgi/veri doğrulama' ifadesidir, çünkü internette dolaşıma giren bilgilerin yanıltıcı olma potansiyeli oldukça yüksektir.

Görüşmecilerimiz, yeni medyayla bilgi/enformasyon arasındaki ilişkiyi genel olarak bu bağlamlarda irdelemişlerdir. K8, yeni medyanın en sorunlu yanının bilgi olduğunu belirtmiştir. Bilginin denetimsiz biçimde yayılmasının kamusal tartışmaları olumsuz yönde etkilediği üzerinde duran şu düşünceleri paylaşmıştır: "19. ve 20. yüzyılda da vardı yalan, yanlış bilgi. Ancak sosyal medya bu süreci daha sıradan, gündelik ve hızlı, kaynağı takip edilemez hale getirdi. Eskiden geleneksel medyada yanlış bilginin kaynağı takip edildiğinde bulunabiliyordu. Ama sosyal medyanın ağ yapısı bilginin izini sürmeyi zorlaştırıyor."

Bilginin niteliği konusunda sorun olduğunu düşünen K1, ciddi söylemlerin gayri ciddi yorumlarla karşılık bulmasının sorun yarattığını belirtmiştir. K1 konuyla ilgili şu düşünceleri dile getirmiştir: "Herkesin kararı var, herkes birbirine sataşiyor. Çünkü bilgi yok ortada. Bilgisi olan insanları da kimse takip edemiyor. Gündelik tartışmalarda ise suya sabuna dokunmayan tartışmalar var."

Yeni medyadaki bilginin, bilgi ile bilgisizlik arasında bir yere konumlandığını belirten K6, yeni medyadaki bilgilerin daha çok kanaat özelliği gösterdiğini belirtmiştir. Bu uzamda enformasyon savaşlarının yaşandığını belirten görüşmecimiz, yeni medyanın insanlara, duymayı arzuladıkları şeyleri genişletme konusunda bir etki alanı sunduğunu vurgulamıştır. Bilginin metalaşması bağlamında duruma yaklaşan görüşmecimiz K12, bilginin metalaşmasının, para kazandırıcı özelliğinin, ticari alana hapsediğine dikkat çekmiştir. Bilginin ticari alandan çekilerek kamusal alana teslim edilmesinin gerektiğini belirten görüşmecimiz, bilginin kamusal alana evrilebilmesinin de ancak uluslararası çabayla mümkün olabileceğini söylemiştir.

Görüşmecilerimizden K16, enformasyon üretiminin ve enformasyonun yeni iletişim teknolojileriyle dolaşıma girmesinin hem geliştirici bir unsur olduğunu hem de her türlü bilgiyi yayması, özellikle yanlış bilgileri yayması, bağlamında olumsuz bir görüngü yarattığını vurgulamıştır. Filtre balonlarına ve yankı odalarına dikkat çeken K16 şunlara değinmiştir: “Bu yüzden bizim farklı bilgilere, kendi rasyonel bilgimize ulaşabilmemiz için bu ağın akışının bir parçası olmamız gerekiyor.”

Bilginin güvenilirliği ve samimiyetinin önemine dikkat çeken K7, çift taraflı bir riske dikkat çekmiştir. K7, bilginin bu kadar kolay dolaşıma girdiği bir mecrada bir o kadar da güvenilirlik sorunu olduğunu ifade etmiştir. Bilgilerin hızlıca üretilip dolaşıma girmesi bir yandan kamunun anında bilgilenmesi gibi olumlu bir duruma neden olurken diğer yandan, akışın hızından kaynaklı, üzerine düşünememe ve yeterince irdeleyememe gibi olumsuz bir durum yaratmıştır. Görüşmecilerimizden K3, bu nokta üzerinde durmuştur: “Ortamda enformasyon çok hızlı hareket ediyor. Bilgi üretimi de tüketimi de çok hızlı. Yeni medya bizlerde hıza uyum baskısı yarattı. Akan enformasyonu teyit etme zorluğu getirdi.”

Benzeri noktalar üzerinde duran K4, ilk göze çarpan iki sorunun hız ve yüzeysellik olduğunu ifade etmiştir. Sosyal medya içeriklerinin, günümüz ekonomi-politik yapısıyla tutarlı olarak hızlı biçimde tüketildiği üzerinde duran K4, sanal mecranın, enformasyon akışını ön planda tuttuğunu ve bunun da yeni enformasyonu anında değersizleştirdiğini dile getirmiştir. K4, bunun da derinlikli bilgiye, bilginin tarihsel ve toplumsal zeminlerine ulaşmayı olanaksız hale getirdiğini anlatmıştır: “Sosyal medya, içerik açısından kullan at durumu yaratmıştır. İnsanların sizi takip etmesi, tık sayısının artması için hızlı olmanız ve kendinizi güncel tutmanız gerekiyor. Bu da yüzeyselliğe ve önemli konuların tartışılmamasına neden oluyor. Kullan at kültürünü pekiştiriyor.”

Ortamdaki bilginin niteliği üzerinde duran K13, yeni medyadaki bilgilerin bilgi olmadığını düşünmektedir. Bilginin tartışma yoluyla edinilmesi gerektiğini vurgulayan K13, öncelikle bilginin edinilmesi sürecindeki insanlarla birlikte olmanın önemine işaret etmiş ve şunları söylemiştir: “Bilgiyi ele geçirmeniz gerekir. Bilgiyi yorumlayabilecek hale gelmek, sonrasında ona bir aidiyet kazandırmak gerekir. Soru sorabilecek, sorgulayabilecek bir donanıma sahip olmak gerekir. Şu anda soru sormadan yorumlamaya başlayan bir söylem üretim şekli var yeni medyada.” Kamusal alan olarak yeni medyada bilginin durumunu öznelere amaçları bağlamında değerlendiren K2 ise ortamda hem nitelikli hem de nitelsiz bilgilerin dolaştığı şeklinde ikili bir yaklaşım sergilemiştir: “Karar verme

noktasında nitelikli bilgi de söz konusu, çöp bilgi de. ... Buradaki bilginin oynanmış manipüle edilebilir olduğunu, dejenerasyona uğrayabildiğini de belirtmek isterim.

Kamusal alan olarak yeni medya, bilgi açısından görüşmecilere göre hem bir olanak hem de aynı zamanda sorundur. Bu sorunlar arasında ise kaynağın güvenilir olmayışı, bilginin hızlı akışı ve anlık tüketimi, bilgi üzerindeki ticari ve siyasi engeller, bilgiye erişimin herkese eşit biçimde açık olmayışı vb. yer almaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma yeni medya, sosyal medya, çevrimiçi ortam, sanal ortam şeklinde adlandırdığımız, günümüzde iletişimin merkezi haline gelmiş internet ortamının/ mekânının Habermasçı bir kamusal alan ve iletişimsel eylem ile olan olumlu–olumsuz ilişkisine, bu mecrayı disiplinler arasında önemli ölçüde konu edinmiş iletişim ve medya çalışmaları/araştırmaları yapan, başka bir deyişle kamusal alan ve iletişimsel eylem, yeni medya, katılım, demokrasi, alternatif medya, yeni medyada bilgi ve iletişim süreçleri gibi konuları ağırlıklı olarak çalışan iletişim akademisyenlerinin bakış açısından ışık tutmaya çalışmıştır. Çalışma, hem yeni medyanın kamusal alan olduğu şeklindeki radikal iddialara hem de bu alanın kamusal alanı tümüyle reddeden radikal iddialara, kısmi de olsa iletişim akademisyenleri bakış açısından daha ılımlı yaklaşımlara olanak tanıyabilecek bir cevap niteliği taşımaktadır.

Türkiye ölçeğinde yeni medyanın kamusal alanı iletişim akademisyenleri bağlamında sorgulayan herhangi bir çalışma mevcut değildir. Bu çalışma, yeni medyanın kamusal alan boyutuna iletişim akademisyenleri perspektifinden yaklaşması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca çalışma, iletişim fakülteleri ya da diğer fakültelerin iletişimle ilgili bölümlerinde temel derslerden birisi haline gelen ve hatta bazı fakültelerde doğrudan bölüm olarak açılan yeni medyayı, yine iletişim fakültelerinin ders içeriklerinde önemli ölçüde yer bulan kamusal alan ve iletişimsel eylem tartışmalarıyla birleştirmeye çalışması ve bu birleşimi de ilgili bölümlerde bu içerikte dersleri yürüten iletişim akademisyenlerinin bakış açılarından olumlu ya da olumsuz anlamda ortaklıkları tespit etmeye çalışması, diğer bir ifadeyle kamusal alanı ve yeni medyayı iletişim akademisyenlerinin yaklaşımlarından sentezlemesi açısından önemlidir.

Araştırmacılarımız yeni medyanın, kamusal alan olma ve bu bağlamda iletişimsel eylemi yürütme potansiyeline sahip olduğunu, fakat bu potansiyelini gerçekleştirmediğini

düşünmektedirler. Genel olarak bu alanın ticari bağlamda herkese açık olmadığı, ortamın aşırı şekilde siyasi ve ticari denetim ve yönetim altında olduğu düşüncesinden hareketle kamusallığını sorunlu bulmaktadırlar. İlgili literatürde bu düşünceleri destekleyen çalışmalar mevcuttur. Sosyal medyanın kamusallığını eleştirel ekonomi-politik bakış açısıyla ele alan Fuchs, (2014), sosyal medyanın devasa bir endüstri olarak kâr odaklı sahiplik yapısına ve bu yapının varlığını mümkün kılan sömürü düzenine dikkat çekmekte, sosyal medyanın mevcut kapitalist sistemin bir ögesi olarak kamusal alan olma potansiyeline kuşkuyla yaklaşmaktadır (p. 57). Dahlberg (2001), çevrimiçi dünyanın kamusal alan olarak nitelendirilebilmesi için, devletten ve ekonomik güçten özerkleştirilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır.

İnternette bağlantıyı sağlayan bilgisayar ve mobil cihazların ücretlerinin yüksek oluşu, ilaveten interneti sağlayan şirketlerin tarife ücretleri, yeni medyanın kamusal alan olma potansiyelini sınırlandırmaktadır (Fuchs, 2018). Bu nokta, yeni medyanın kamusallığının sorunsallaştığı diğer bir noktadır. İletişim akademisyenleri, yeni kamusal alana erişmek için öncelikle bilgisayar, tablet, mobil telefon vb. teknolojileri edinmek gerektiğini ve ardından internete bağlanabilmek için düzenli belirli bir ücreti ödemek gerektiğini dile getirmişlerdir. Bunun genel kamunun, yeni kamusal alana erişiminde olumsuz bir durum yarattığı üzerinde durmuşlardır.

İletişim akademisyenleri, yeni medyanın önemli ölçüde teknoloji okuryazarlığı gerektirmesi ve bu bağlamda eşitsizlikler barındırması gibi durumların da yeni medyanın kamusallığını olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Dijital okuryazarlık bağlamında yeni medyayı değerlendiren iletişim akademisyenleri, dijital okuryazarlığın kendi içerisinde de kademelere ayrıldığına değinmişlerdir. Yeni medyanın teknolojik altyapısının sürekli değişiyor olmasını da kamusal alan açısından olumsuz olarak nitelendirmişlerdir. We Are Social'ın 2020 verileri, dünya nüfusunun %40'ının internete henüz erişemediğini göstermektedir. İnternete erişilmiş olsa bile, yeni medyanın karmaşık işleyişi belirli bir düzeyde dijital okuryazarlık bilgisi gerektirmektedir. Hatta artık okuryazarlık düzeyleri arasında dahi internete erişimi/kullanımı olumsuz yönde etkileyen düzey farklılıkları bulunmaktadır (Narin, 2019; 2021; van Dijk & Hacker, 2003; van Dijk, 2016, pp. 267–286; YMK4, 2019).

Araştırmamıza katılan iletişim akademisyenlerinin, yeni medyanın kamusal alan olma niteliğini bilgi üretimi ve akışı bağlamında da tartışmışlardır. Bilgi akışının olağanın dışında hızlı ve bilgi açısından dezenformasyon ve mizenformasyon gibi süreçlere

yatkın, bilgi teyit süreçlerinin karmaşık, zor ve sıkıntılı olduğu noktaları, kamusal alan açısından zafiyet olarak değerlendirmişlerdir. Bennett ve Livingston (2018), çevrimiçi ve çevrimdışı gazetelerin ve dergilerin, YouTube, WikiLeaks, Twitter, Facebook vb. sosyal ağların, gazetecilik formatlarını kullanarak dezenformasyon yayabildikleri; özellikle radikal sağ grupların sistematik biçimde bunu gerçekleştirebildikleri; bu süreçlerin ülkelere, rejimlere göre farklı stratejilerle cereyan edebildiğini belirtmektedirler. Yeni medya ortamlarında dezenformasyon, mizenformasyon olgularının hacimsel büyüklüğü ve algoritmaların bilgiyi, insani mantıkla bağdaşmayacak biçimde otomatik işleyerek şirketlerin reklam, siyasi çevrelerin ise propaganda süreçlerine yarayacak şekilde anlamlı hale getirmesi, literatürde tartışılan konular arasında yer almaktadır (Ireton, 2018; Dursun, 2021).

İletişim akademisyenleri, yeni/sosyal medyayı, sıralanan bu sorunlardan/açmazlardan dolayı Habermas'ın idealize ettiği kamusal alan düzeyine ulaşmadığı şeklinde görüş bildirmişler ve yeni medyayı tümüyle bir kamusal alan olarak kavramsallaştırmayı uygun bulmamışlardır. Ortamın ideal iletişimlerin/müzakerelerin gerçekleşmesine sınırlı biçimde izin verdiği; katılım ve kapsayıcılık açısından ise eşitlik, dürüstlük ve özgürlük bağlamlarında zayıf olduğu şeklinde görüşler belirtmişlerdir. Dahlberg (2001) de çevrimiçi ortamın kamusal alan olarak değerlendirilebilmesi için, eleştirilebilir ahlaki-pratik geçerlilik iddialarının değiş-tokuşunu ve eleştirisini, düşünümelliği, söylemsel kapsayıcılığı ve eşitliği sağlaması gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu yeni medyanın kamusal alan açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu vurgulamışlardır. Sorunların aşılmasında ise katılımcı ve eşitlikçi yerel, küresel teknoloji ve bilgi politikalarına gereksinim olduğu üzerinde durmuşlardır. İletişim ortamlarının kamunun lehinde işleyebilmesi için kamu erkinin ya da kapitalist şirketlerin hegemonyasından bağımsızlaşması gerektiği önerilerinde bulunmuşlardır.

Bu çalışma sınırlı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda yapılacak çalışmaların diğer bilim alanlarına ya da kamusal alanı paylaşan diğer tüm tarafları kapsayacak şekilde genişletilerek yapılması önerilmektedir. Ayrıca kamusal alanı, değişen teknoloji ve dünya koşullarını, siyasi, iktisadi ve bölgesel farklılıkları/rejim farklılıklarını dikkate alarak irdelemek, böylece mevcut kamusal alan düşüncesini güncellemek, içinde yaşadığımız toplumu ve dünyayı daha demokratik, katılımcı, eşit ve anlaşılır kılmak açısından önem taşımaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: O.D., F.Y.; Veri Toplama: O.D., F.Y.; Veri Analizi /Yorumlama: O.D., F.Y.; Yazı Taslağı: O.D., F.Y.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: O.D., F.Y.; Son Onay ve Sorumluluk: O.D., F.Y.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: O.D., F.Y.; Data Acquisition: O.D., F.Y.; Data Analysis/Interpretation: O.D., F.Y.; Drafting Manuscript: O.D., F.Y.; Critical Revision of Manuscript: O.D., F.Y.; Final Approval and Accountability: O.D., F.Y.

REFERENCES

- Arendt, H. (2008). *İnsanlık Durumu*. (B.S. Şener, Trans.) İletişim Yayınları.
- Arendt, H. (2014). *Geçmişle Gelecek Arasında*. (B.S. Şener and O.E. Kara, Trans.) İletişim Yayınları.
- Babacan, M. E. (2015). Yeni medya bağlamında toplumsal hareketler ve yeni insanın karakter analizi. *Folklor/ Edebiyat*, 21(83), 295–307.
- Baker, K. M. (1992). "Defining the Public Sphere in Eighteenth-Century France: Variations on a Theme by Habermas". In C. Calhoun (Ed.), *Habermas and the Public Sphere* (pp.181–211). Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Bauman, Z.& Lyon, D. (2013). *Akışkan Gözetim*. (E. Yılmaz, Trans.) Ayrıntı Yayınları.
- Benhabib, S. (1992). Models of Public Space: Hannah Arendt, the Liberal Tradition, and Jürgen Habermas. In C. Calhoun (Ed.), *Habermas and the Public Sphere* (pp.73–98). Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Benhabib, S. (1997). The embattled public sphere: Hannah Arendt, Juergen Habermas and beyond. *Theoria*, 44(90), 1–24.
- Bennett, W.L., Livingston, S. (2018). The disinformation order: Disruptive communication and the decline of democratic institutions. *European Journal of Communication*, 332(2), 122–139.
- Benrazek, Y. (2021). The Role of Social Media as a Public Sphere in the Algerian Protests: An Analytical Study. *Journal of Intercultural Communication Research*, 1–21.
- Binark, M., Arun, Ö., Özsoy, D., Kandemir, B. & Şahinkaya, G.(2020). *Covid-19 Sürecinde Yaşlıların Enformasyon Arayışı ve Enformasyon Değerlendirmesi*. Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.
- Bruns, A.& Highfield, T. (2015). Is Habermas on Twitter?: Social media and the public sphere. A.Bruns, G. Enli, E. Skogerbo, A. O. Larsson & C. Christensen (Eds.), *The Routledge Companion to Social Media and Politics* (pp.56–73). Routledge Press.
- Buchstein, H. (1997). Bytes that Bite: The Internet and Deliberative Democracy. *Constellations*, 4 (2), 248–263.
- Castells, M. (2005). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür/ Ağ Toplumunun Yükselişi*. (E. Kılıç, Trans.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Castells, M. (2013). *İsyan ve Umut Ağları: İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. (E.Kılıç, Trans.) Koç Üniversitesi Yayınları.
- Dahlberg, L. (2001). Computer-mediated communication and the public sphere: A critical analysis. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 7 (1). Retrieved from <http://jcmc.indiana.edu/vol7/issue1/dahlbergold.html>.
- Dahlberg, L. (2007). The Internet and discursive exclusion: From deliberative to agonistic public sphere theory. L. Dahlberg & E. Siapera (Eds.). *Radical democracy and the Internet: Interrogating theory and practice* (pp. 128-147). Palgrave Macmillan.
- Dahlberg, L. (2018). Visibility and The Public Sphere: A Normative Conceptualisation. *Javnost-The Public*, 25 (1-2), 35-42.
- Dahlgren, P. (2001). Media and the transformation of democracy. B. Axford & R. Huggins (Eds), *New Media and Politics* (pp.64–88). Sage Publication.
- Dean, J. (2003). Why the Net is not a Public Sphere. *Constellations*, 10(1), 95–112.
- Dursun, O. (2018). Yaratıcı Endüstrilerin Aşkınsal Alanda Görünümü: Yaratıcı Endüstrilerin Yaşam Dünyasının Sömürgeleştirilmesine Etkisi. *Moment Dergi*, 5 (2), 144–173.
- Dursun, O. (2021). Neo' Kamusallığın 'Liberal' Açmazları. Ç. Y. Ünlü & İ. Özdemir (Eds.), *Siyasal İletişim: Politik Olanı Düşünmek ve Araştırmak* (pp. 127–163). Siyasal Kitabevi.
- Emirbayer, M. & Mimi S. (1998). Publics in history. *Theory and Society*, 27 (6), 727–779.
- Fenton, N & Downey, J. (2003). New Media, Counter Publicity and the Public Sphere. *New Media & Society*, 5(2), 185–202. ISSN 14614448 [Article]
- Fraser, N. (2007). Transnational public sphere: Transnationalizing the public sphere: On the legitimacy and efficacy of public opinion in a post-Westphalian world. *Theory, culture & society*, 24(4), 7–30.
- Fraser, N. (1992). Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. C. Calhoun (Ed.), *Habermas and the Public Sphere* (pp.109–142), Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Fuchs, C. (2009). The Role of Income Inequality in a Multivariate Cross-National Analysis of the Digital. *Social Science Computer Review*, 27(1), 41–58.
- Fuchs, C. (2014). Social media and the public sphere. tripleC: Communication, Capitalism & Critique. *Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 12(1), 57–101.
- Fuchs, C. (2018). *Sosyal Medya: Eleştirel Bir Giriş*. (D. Saraçoğlu & İ. Kalaycı, Trans.) Nota Bene Yayınları.
- Garnham, N. (1992). The media and the public sphere. C. Calhoun (Ed.), *Habermas and the Public Sphere* (pp.359–376), MIT Press.
- Habermas, J. (2001). *İletişimsel Eylem Kuramı*. (M. Tüzel, Trans.) Kabcacı Yayınları.
- Habermas, J. (2003). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* (8th ed.). (T. Bora & M. Sancar, Trans.) İletişim Yayınları.
- Habermas, J. (2004). Kamusal Alan. (M. Özbek, Trans), M. Özbek (Ed.), *Kamusal Alan* (pp.95–102). Hil Yayınları.
- Habermas, J. (2009). *Doğalcılık ve Din Arasında: Felsefi Denemeler*. (A. Nalbant, Trans.) Yapı Kredi Yayınları.
- Habermas, J. (2010). *Öteki Olmak, Ötekiyle Yaşamak* (4th ed.). (İ. Aka, Trans.) Yapı Kredi Yayınları.
- Habermas, Jürgen. 1992. Further Reflections on the Public Sphere. C. J. Calhoun (Ed.), *Habermas and the Public Sphere*, (pp. 421–461). MIT Press.

- Hartley, J. (1992). *The Politics of Pictures: The Creation of the Public in the Age of Popular Media*. New York: Routledge Press.
- Hohendahl, P. U. (2016). *The Institution of Criticism*. Cornell University Press.
- Holmes, D. (2005). Introduction—a second media age?. In D. Holmes (ed.), *Communication theory: Media, technology, society* (pp. 1-19). SAGE Publications Ltd.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York University Press.
- Kavaklı, N. (2013). *Kamusal Alan Olarak İnternet ve Geleneksel Medyanın Karşılaştırılması: Arama Motorları Örneğinde Kamusal Alanın Oluşumu* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Kızılkaya, S. (2019). Yeni Medya Eşitsizlikleri Arttırarak Sürdürüyor. *VoA*. <https://www.amerikaninsesi.com/a/yeni-medya-e%C5%9Fitsizlikleri-art%C4%B1rarak-s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BCyor-/5111931.html>.
- Kruse, L.M., Norris, D. R. & Flinchum, J.R. (2018). Social Media as a Public Sphere? Politics on Social Media. *The Sociological Quarterly*. 59(1), 62–84.
- Kuttan, A. & Laurance P. (2003). *From Digital Divide to Digital Opportunity*. Scarecrow Press.
- Langley, P. & Leyshon, A. (2017). Platform capitalism: The intermediation and capitalisation of digital economic circulation. *Finance and Society*. 3(1), 11–31.
- Marshall, M. N. (1996). Sampling for qualitative research. *Family practice*, 13(6), 522–526.
- Mutlu, E. (2004). *İletişim Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Narin, B. (2019). TıkTok Paradoksu: Dijital Eşitsizlik İnternete Erişim Meselesi mi?. *Journo*, <https://journocom.tr/dijital-esitsizlik-erisim>.
- Narin, B. (2021). Kalkınma Teorisi Adlı Peri Masalından Dijital Eşitsizlikler. *Doğu Batı Dergisi*, 97, 291–304.
- O'Hara, K. & Stevens, D. (2015). Echo Chambers and Online Radicalism: Assessing the Internet's Complicity in Violent Extremism. *Policy & Internet*, 7(4), 401–422.
- Özbek, M. (2004). Giriş: Kamusal Alanın Sınırları. M. Özbek (Ed.), *Kamusal Alan* (pp. 19–89). Hil Yayınları
- Palczewski, C. H. (2001). Cyber–movements, new social movements, and counter publics. R. Asen & D. Brouwer (Eds.), *Counterpublics and the State* (pp.161–186). State University of New York.
- Palermos, S. O. (2018). Epistemic Presentism. *Philosophical Psychology* 31 (3), 458–478.
- Papacharissi, Z. (2002). The Virtual Sphere: The Internet as a Public Sphere. *New Media & Society*, 4(1), 9-27. Retrieved from https://zizi.people.uic.edu/Site/Research_files/VirtualSphere.pdf
- Poor, N. (2005). Mechanisms of an online public sphere: The website Slashdot. *Journal of computer–mediated communication*, 10(2), JCMC1028.
- Posetti, J. (2018). News Industry Transformation: Digital Technology, Social Platforms And The Spread of Misinformation And Disinformation. C. Ireton & J. Posetti (Eds), *Journalism, fake news' & disinformation / Handbook for journalism education and training* (pp.57–72). UNESCO.
- Poster, M. (1995). *The second media age*. Polity Press.

- Poster, M. (1997). Cyberdemocracy: Internet and the Public Sphere. D. Porter (Ed.), *Internet Culture* (pp. 201-218). Routledge.
- Postone, M. (1992). Political Theory and Historical Analysis. C. Calhoun (Ed.), *Habermas and the Public Sphere* (pp.164–180). MIT Press.
- Rutherford, P. (2000). *Endless propaganda: The advertising of public goods*. University of Toronto Press.
- Schudson, M. (1992). Was There Ever a Public Sphere? If So, When? Reflections on the American Case. C. Calhoun (Ed.), *Habermas and the Public Sphere* (pp.143–163). MIT Press.
- Selwyn, N. (2002). *Defining the Digital Divide: Developing a Theoretical Understanding of Inequalities in the Information Age*. Cardiff University.
- Soules, M. (2007). Jurgen Habermas and the public sphere, *Media Studies*. Retrieved from <http://www.mediastudies.ca/articles/habermas.htm>
- Squires, C. R. (2002). Rethinking the black public sphere: An alternative vocabulary for multiple public spheres. *Communication Theory*, 12 (4), 446–468.
- Srnicek, N. (2017). *Platform Capitalism*. Polity Press.
- Steinhoff, U. (2009). *The Philosophy of Jürgen Habermas: A Critical Introduction*. Oxford University Press.
- Taherdoost, H. (2016). Sampling methods in research methodology; how to choose a sampling technique for research. *International Journal of Academic Research in Management*, (5)2, 15–27.
- Timisi, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Dost Yayınları.
- van Dijk, J. &Hacker, K. (2003). The digital divide as a complex and dynamic phenomenon. *The information Society*, 19(4), 315–326.
- van Dijk, J. (2016). *Ağ Toplumu*. (Ö. Sakin, Trans.) Kafka Yayınevi.
- We are Social. (2020). <https://wearesocial.com/digital-2020>.
- Yıldız, F. & Dursun, O. (2020). Kamu Adaletinin Büyük Veri Aracılığı ile İnşası: Şule Çet Davası Üzerine Bir Twitter Analizi. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 58, 291–328.
- YMK4. (2019). Yeni Medya Çalışmaları IV. Ulusal Kongre Genel Değerlendirme ve Sonuç Bildirgesi. <http://yenimedya.org.tr/content/kongre-sonu%C3%A7-bildirgesi>.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2022). <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yükselbaba, Ü. (2008). Kamusal Alan Modelleri ve Bu Modellerin Bağlıları. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 66(2), 227–271.